

Sygn. akt VI ACa 1396/09

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 maja 2010 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący – Sędzia SA– Regina Owczarek-Jędrasik (spr.)

Sędzia SA– Krzysztof Tucharz

Sędzia SA– Ewa Stefańska

Protokolant– sekr. sądowy Edyta Kaczmarek

po rozpoznaniu w dniu 27 maja 2010 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z odwołania (...) Sp. z o.o. z siedzibą w W. od decyzji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 22.02.2008 r. nr (...)

przeciwko Prezesowi Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

o naruszenie zbiorowych interesów konsumentów

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie - Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

z dnia 4 września 2009 r.

sygn. akt XVII AmA 61/08

I. oddala apelację,

II. zasądza od (...) Sp. z o.o. z siedzibą w W. na rzecz Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów kwotę 270 (dwieście siedemdziesiąt) złotych tytułem zwrotu kosztów procesu za drugą instancję.

Sygn. akt VIA Ca 1396 / 09

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 22 lutego 2008 roku Nr (...) pozwany Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (dalej „Prezes UOKiK” lub „pozwany”), uznał za naruszającą zbiorowe interesy konsumentów praktykę stosowaną przez (...) Sp. z o.o. z siedzibą w W. (dalej Spółka (...) lub „powódka”) polegającą na obciążaniu konsumentów kosztami montażu instalacji umożliwiającej korzystanie z zamówionych usług w przypadku odstąpienia przez nich od umowy zawartej poza lokalem przedsiębiorstwa w terminie 10 dni od jej zawarcia i nakazał zaniechanie jej stosowania.

Odwołanie od powyższej decyzji złożyła Spółka (...) wnosząc o uchylenie zaskarżonej decyzji oraz zasądzenie zwrotu kosztów postępowania.

Wyrokiem z dnia 4 września 2009 roku, sygn. akt XVII AmA 61/08, Sąd Okręgowy w Warszawie - Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów oddalił odwołanie Spółki (...) oraz rozstrzygnął o kosztach procesu.

Powyższe rozstrzygnięcie zostało oparte na następujących ustaleniach faktycznych.

Sąd Okręgowy przyjął, iż poza sporem pozostaje fakt uznania powódki za przedsiębiorcę, który świadczy usługi telekomunikacyjne, polegające na dostarczaniu programów telewizyjnych, zapewnianiu szerokopasmowego dostępu do Internetu oraz usług telefonii stacjonarnej, jak i fakt posługiwania się przez Spółkę (...) wzorcami umów w postaci „Regulaminu ogólnego świadczenia usług telekomunikacyjnych” oraz trzech regulaminów szczególnych dla każdej z usług. „Regulamin ogólnego świadczenia usług telekomunikacyjnych” w punkcie 4.1 zawierał postanowienie o treści: „W przypadku zawarcia umowy poza lokalem Operatora na podstawie oferty sprzedaży lub przez odwołanie się do ogłoszeń, reklam, Cenników i innych informacji kierowanych do ogółu albo poszczególnych osób – jeżeli Abonent mógł uprzednio zapoznać się z treścią otrzymanej oferty lub informacji pod nieobecność drugiej strony Umowy – Abonentowi przysługuje prawo do odstąpienia od umowy w terminie dziesięciu dni od jej zawarcia. W razie wykonania prawa odstąpienia Umowa uważana jest za niezawartą. Za świadczone usługi (...) należy się odpowiednie wynagrodzenie zgodnie z cennikiem, tj. w szczególności: opłaty za instalację oraz Opłaty okresowe-proporcjonalnie do świadczenia usług na rzecz Abonenta”. Analogiczna klauzula znajdowała się także w stosowanym wzorcu Umowy Abonenckiej.

Sąd I instancji wskazał, iż bezsporne pozostaje, że w przypadku złożenia przez konsumenta oświadczenia o odstąpieniu od umowy zawartej poza lokalem w terminie 10 dni od jej zawarcia, powódka żąda zapłaty należności w postaci - okresowych opłat abonamentowych za daną usługę w wysokości proporcjonalnej do okresu, w którym usługa była faktycznie świadczona na rzecz konsumenta oraz opłaty instalacyjnej w wysokości ryczałtowej.

Sąd I instancji ustalił, iż umowy z konsumentami zawierane są w ten sposób, że:

- konsument składa stosowne zamówienie na usługę bądź w punkcie obsługi klienta bądź telefonicznie i ustala termin montażu; w dniu montażu do lokalu konsumenta przychodzi monter, który ma ze sobą „Umowę”, regulaminy oraz cennik; po podpisaniu umowy przez konsumenta, monter dokonuje instalacji i sporządza protokół odbioru, który podpisuje klient, lub
- przedstawiciel powódki składa wizytę w lokalu konsumenta, przedstawiciel ma ze sobą „Umowę”, regulaminy oraz cennik i pełnomocnictwo do zawierania umów; wizyta poprzedzona jest akcją reklamową polegającą na pozostawianiu ofert w skrynkach pocztowych lub przesyłaniu tychże ofert za pośrednictwem poczty; oferta zawiera najważniejsze informacje dotyczące usług, informację o możliwości zapoznania się z regulaminem oraz telefon do przedstawiciela; wizyta przedstawiciela Spółki (...) bywa także następstwem uprzedniego zaproszenia handlowca przez konsumenta.

Sąd I instancji podkreślił, że stosowane przez powoda wzorce umowne dostępne są także na stronie internetowej oraz w punktach obsługi klienta.

Przy tak ustalonym stanie faktycznym Sąd I instancji doszedł do przekonania, iż odwołanie nie zasługuje na uwzględnienie.

Sąd I instancji wskazał, iż dla oceny zasadności odwołania konieczne było ustalenie, czy w sprawie zostały spełnione przesłanki zawarte w art. 5 punkt 1 ustawy z dnia 2 marca 2000 r. o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny (Dz. U. z 2000 roku Nr 22, poz. 271 ze zm. – dalej „ustawa o ochronie praw konsumentów”), a tym samym czy wyłączone zostało zastosowanie przepisów o umowach zawieranych z konsumentami poza lokalem przedsiębiorstwa.

Sąd Okręgowy wskazał, iż sporna pomiędzy stronami była jedynie ocena czy spełniona została przesłanka możliwości zapoznania się konsumenta z treścią otrzymanej oferty lub informacji pod nieobecność drugiej strony umowy.

Zdaniem Sądu I instancji wskazana powyższej przesłanka zostaje spełniona jedynie w sytuacji, gdy do zawarcia umowy dochodzi w wyniku zamówienia usługi przez konsumenta w punkcie obsługi klienta, za pośrednictwem Internetu. W pozostałych przypadkach w ocenie Sądu meriti warunek ten nie jest spełniony. Przesyłane bowiem w ramach akcji reklamowej informacje mają jedynie charakter częściowy, ograniczony do najważniejszych informacji dotyczących usług. Dla spełnienia wskazanej powyżej przesłanki nie jest zdaniem Sądu Okręgowego wystarczające jedynie zapewnienie konsumentowi możliwości zapoznania się z treścią otrzymanej oferty lub informacji w punktach obsługi klienta i na stronie internetowej. Dostęp do Internetu nie ma jeszcze w Polsce charakteru powszechnego, a jednocześnie jedna z usług oferowanych przez powódkę ma go dopiero umożliwić. Część konsumentów, do których adresowana jest oferta Spółki (...) nie ma więc dostępu do Internetu. Akcja zaś reklamowa, w ramach której wskazywany jest telefon handlowca, z którym konsument ma załatwiać wszystkie sprawy związane z zawarciem umowy z góry zakłada, że klient nie będzie udawał się do punktu obsługi klienta. Możliwość zapoznania się z treścią otrzymanej oferty lub informacji pod nieobecność drugiej strony umowy także w tej sytuacji jest w istocie pozorna.

Sąd I instancji podkreślił także, że Spółka (...) zawiera umowy także z osobami, które wcześniej nie otrzymały ulotek i które kontaktują się bezpośrednio z przedstawicielem powódki. W tych przypadkach możliwość zapoznania się z ofertą następuje dopiero z chwilą wizyty tegoż przedstawiciela w lokalu konsumenta.

Z tych też powodów Sąd I instancji odwołanie oddalił.

Apelację od powyższego wyroku wniosła powodowa Spółka (...), która zapadłemu rozstrzygnięciu zarzuciła:

- naruszenie przepisu art. 23a ust. 1 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 roku o ochronie konkurencji i konsumentów (tekst jednolity: Dz. U. z 2005 roku Nr 244, poz. 2080 ze zm. – dalej „ustawa o ochronie konkurencji”) poprzez niewłaściwe zastosowanie, w szczególności przez przyjęcie, że działanie powódki ma charakter bezprawny i narusza zbiorowe interesy konsumenta,
- naruszenie przepisu art. 5 punkt 1 ustawy o ochronie praw konsumentów poprzez błędną wykładnię w szczególności przez przyjęcie, że termin „możliwość zapoznania” oznacza „faktyczne zapoznanie”,
- naruszenie przepisu art. 2 ust 3 ustawy o ochronie praw konsumentów poprzez błędną wykładnię, w szczególności przez przyjęcie, że konsument odstępując od umowy nie jest zobowiązany do zwrotu świadczenia na innej podstawie,
- naruszenie przepisu art. 382 k.p.c. oraz art. 233 § 1 k.p.c. i art. 316 k.p.c. przez dowolną oraz pozbawioną wszechstronności ocenę dowodów, w konsekwencji dokonanie, niewynikającego z tych dowodów, ustalenia, że abonent nie ma możliwości uprzednio zapoznać się z treścią otrzymanej oferty lub informacji pod nieobecność drugiej strony umowy,
- naruszenie przepisu art. 233 § 1 k.p.c. poprzez pominięcie dowodu w postaci wzorców umów zawieranych z konsumentem oraz pominięcie dowodu w postaci dowodu z całych akt postępowania przed Prezesem UOKiK - Delegatura w W. o sygnaturze (...),
- naruszenie przepisu art. 236 k.p.c. w związku z art. 354 k.p.c. poprzez niewydanie postanowienia o odmowie przeprowadzenia dowodu w postaci wzorców umów zawieranych z konsumentem oraz pominięcie dowodu w postaci dowodu z całych akt postępowania przed Prezesem UOKiK - Delegatura w W. o sygnaturze (...)
- brak ustalenia wszystkich okoliczności faktycznych niezbędnych do rozstrzygnięcia w sprawie.

Podnosząc powyższe zarzuty powódka wnosi o zmianę zaskarżonego wyroku i uchylenie decyzji Prezesa UOKiK z dnia 22 lutego 2008 roku Nr (...) oraz zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki zwrotu kosztów postępowania.

Pozwany złożył odpowiedź na apelację, wnosząc o jej oddalenie oraz zasądzenie od powódki na rzecz pozwanego kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja podlega oddaleniu.

W pierwszej kolejności należy odnieść się do sformułowanych w apelacji zarzutów dotyczących naruszenia przez Sąd I instancji norm prawa procesowego.

W ocenie apelującej Spółki (...), Sąd Okręgowy naruszył zasadę swobodnej oceny dowodów. Zdaniem Sądu Apelacyjnego zarzut naruszenia przez Sąd Okręgowy art. 233 § 1 k.p.c. nie zasługuje na uwzględnienie. Należy podkreślić, na co trafnie w odpowiedzi na apelację zwraca uwagę pozwany, iż skuteczne podniesienie zarzutu z art. 233 k.p.c. uzależnione jest od wykazania, iż Sąd I instancji -dokonując oceny materiału dowodowego- naruszył reguły logicznego rozumowania lub zasady doświadczenia życiowego. W niniejszej sprawie materiał dowodowy stanowiły dokumenty zgromadzone w aktach sprawy oraz dowód z zeznań świadków M. S. oraz E. S. (2), które to dowody zostały zgłoszone przez powódkę. Powołane powyższej dokumenty nie były kwestionowane przez stronę pozwaną. Ustalając stan faktyczny w sprawie Sąd I instancji oparł się właśnie na wskazanych powyższej dowodach. Już w tym miejscu należy stwierdzić, iż Sąd Okręgowy przeprowadził dowód z dokumentów załączonych do odwołania, choć nie wydał w tym zakresie postanowienia przewidzianego w art. 236 k.p.c. Niewątpliwie niewydanie takiego postanowienia stanowi uchybienie przepisom prawa procesowego, jednakże w przedmiotowej sprawie nie miało ono żadnego wpływu na wynik sprawy (por. także wyrok SN z dnia 12 maja 2005 r., sygn. akt III CK 613/04, LEX nr 380929).

Mając na uwadze powyższe należy stwierdzić, iż powódka nie przedstawiła w apelacji żadnych argumentów, które mogłyby świadczyć, iż dokonana przez Sąd Okręgowy ocena zgromadzonego materiału dowodowego wyrażała brak logiki lub sprzeczność z doświadczeniem życiowym. W związku z tym wyżej wymieniony zarzut należy uznać jedynie za zwykłą polemikę z zapadłym rozstrzygnięciem.

Nie można także w ocenie Sądu II instancji doszukać się naruszenia przez Sąd Okręgowy art. 316 k.p.c. statuującego zasadę aktualności orzeczenia sądowego. Wydając wyrok Sąd I instancji miał na uwadze – o czym świadczy uzasadnienie zaskarżonego orzeczenia –stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy. Powódka zaś nie wskazała, jakie to okoliczności Sąd I instancji miał pominąć.

Za chybiony należy także uznać zarzut naruszenia art. 382 k.p.c. Powołany przepis dotyczy bowiem jedynie postępowania przed Sądem II instancji i nie może zostać nigdy naruszony przez Sąd I instancji.

Nie naruszył także Sąd I instancji przepisów prawa procesowego pomijając zgłoszony przez powodową Spółkę (...) wniosek o dopuszczenie dowodu z akt postępowania prowadzonego przez Prezesem UOKiK – Delegatura w W. o sygnaturze (...). Jak wskazuje w orzecznictwie Sąd Najwyższy przepisy procedury cywilnej przewidują jedynie możliwość dopuszczenia dowodu z dokumentów zawartych w aktach innej sprawy, nie zaś dowodu z akt sprawy (zob. wyrok SN z dnia 30 maja 2008 roku, sygn. akt III CSK 344/07, LEX nr 490435).

Odnosząc się do pozostałych zarzutów zawartych w apelacji, w pierwszej kolejności należy rozważyć czy w przedmiotowej sprawie doszło czy też nie do naruszenia przez Sąd I instancji art. 5 punkt 1 ustawy o ochronie praw konsumentów oraz art. 2 ust. 3 ustawy o ochronie praw konsumentów. Zdaniem skarżącego Sąd Okręgowy błędnie zinterpretował zapis zawarty w art. 5 punkt 1 ustawy o ochronie praw konsumentów co ostatecznie doprowadziło do przyjęcia, iż do umów zawieranych przez powódkę z konsumentami znajdują zastosowanie przepisy o umowach zawieranych z konsumentami poza lokalem przedsiębiorstwa.

W ocenie Sądu Apelacyjnego pod adresem rozstrzygnięcia Sądu I instancji takowego zarzutu nie można postawić. Jak wynika z treści regulacji zawartej w art. 5 punkt 1 ustawy o ochronie praw konsumentów przepisów o umowach zawieranych z konsumentami poza lokalem przedsiębiorstwa nie stosuje się gdy łącznie zostaną spełnione następujące przesłanki:

a) umowa ma charakter ciągły lub okresowy;

b) umowa zawierana jest na podstawie oferty sprzedaży lub przez odwołanie się do ogłoszeń, reklam, cenników i innych informacji skierowanych do ogółu albo do poszczególnych osób;

c) konsument mógł uprzednio zapoznać się z treścią otrzymanej oferty lub informacji pod nieobecność drugiej strony umowy;

d) w ofercie lub informacji, jak i w umowie zastrzeżone zostało prawo konsumenta do odstąpienia od umowy w terminie dziesięciu dni od dnia jej zawarcia.

Zdaniem skarżącego zamieszczenie regulaminów, cenników i ofert programowych w Internecie oraz w Biurze (...) daje możliwość zapoznania się przez konsumenta z treścią oferty Spółki (...). Powyższego stanowiska nie można uznać za trafne. Zamieszczenie regulaminów, cenników i ofert w Internecie oraz dostępność tych materiałów w Biurze powodki stwarza tylko okazję do zapoznania się z tymi materiałami, stanowi o stworzeniu sprzyjających okoliczności umożliwiających zapoznanie się z materiałami. Natomiast stworzenie takich okazji, sprzyjających okoliczności nie daje podstawy do ustalenia, że „konsument mógł uprzednio zapoznać się z treścią otrzymanej oferty lub informacji pod nieobecność drugiej strony umowy”. Celem przedmiotowej regulacji, stanowiącej implementację do krajowego porządku prawnego Dyrektywy Rady nr 85/577/EWG z dnia 20 grudnia 1985 r. w sprawie ochrony konsumentów w odniesieniu do umów zawartych poza lokalem przedsiębiorstwa (Dz. U. UE-sp. 15-1-262), jest zapewnienie konsumentowi realnej możliwości zapoznania się z ofertą do niego kierowaną tak, aby miał on czas na jej ocenę w tym także na dokonanie ewentualnego porównania skierowanej do niego oferty z innymi ofertami znajdującymi się na rynku. Należy podkreślić, iż jak wynika z dowodów zgromadzonych w przedmiotowej sprawie kierowane do konsumentów oferty (ulotki pozostawiane w skrzynkach pocztowych) nie zawierały pełnej informacji o usłudze, a jedynie informację o możliwości zapoznania się z regulaminem. Do faktycznej i realnej możliwości oceny całości oferty kierowanej przez Spółkę (...) do konsumenta dochodziło dopiero podczas wizyty bądź osób zajmujących się montażem instalacji umożliwiającej korzystanie z usług bądź wizyty przedstawiciela handlowego. W tych jednakże sytuacjach konsumentowi w żadnym wypadku nie został pozostawiony czas na dokonanie oceny skierowanej do niego oferty podczas nieobecności drugiej strony umowy.

Także całkowicie chybiona jest argumentacja powodki, jakoby poprzez zawieranie umów pod warunkiem rozwiązującym zapewniona została konsumentowi możliwość zapoznania się z ofertą. Ofertą w myśl art. 66 § 1 k.c. jest oświadczenie woli wyrażające stanowczą decyzję zawarcia umowy i określającą co najmniej istotne postanowienia tej umowy (tak. P. Machnikowski [w:] E. Gniewek, Kodeks cywilny. Komentarz, Warszawa 2006, s. 161). W sytuacji gdy w czasie, w którym oferent jest związany ofertą dojdzie do jej przyjęcia, tj. złożenia przez oblata oświadczenia woli wyrażającego decyzję zawarcia umowy, dochodzi do zawarcia umowy. Z powyższego jasno więc wynika, iż konsument winien mieć możliwość zapoznania się z ofertą przed złożeniem oświadczenia o jej przyjęciu. Możliwość zatem zapoznania się z ofertą już po zawarciu umowy nie uzasadnia przyjęcia, że spełniona została przesłanka z art. 5 punkt 1 ustawy o ochronie praw konsumentów dotycząca możliwości uprzedniego zapoznania się konsumenta z treścią otrzymanej oferty lub informacji. Trzeba dodać, że – wbrew stanowisku powodki- umowa zawarta pod warunkiem rozwiązującym jest skuteczna z chwilą jej zawarcia, warunek zaś rozwiązujący uzależnia ustanie skutków czynności prawnej / skutecznej od chwili jej dokonania / od nastąpienia określonego zdarzenia / ziszczenia się warunku/. Istnienie zatem możliwości zapoznania się z ofertą lub informacją już po zawarciu umowy, lecz przed terminem jej wykonania w zakresie dokonania instalacji urządzeń nie może być poczytane za okoliczność świadczącą o możliwości uprzedniego zapoznania się z ofertą lub informacją w rozumieniu przepisu art. 5 punkt 1 ustawy o ochronie praw konsumentów.

Nie zasługuje także na uwzględnienie zarzut naruszenia art. 2 ust. 3 ustawy o ochronie praw konsumentów. W myśl wskazanego powyżej przepisu w sytuacji złożenia przez konsumenta oświadczenia o odstąpieniu od umowy, umowę poczytuje się za niezawartą a konsument jest zwolniony z wszelkich zobowiązań. Powyższe sformułowanie- zdaniem Sądu Apelacyjnego- nie może budzić wątpliwości, iż wolą ustawodawcy było umożliwienie konsumentowi zakończenia stosunku obligacyjnego z tym skutkiem, iż jest on zwolniony od odpowiedzialności za jakiegokolwiek zobowiązania. Jedynym obowiązkiem nałożonym na strony jest obowiązek zwrotu tego co sobie wzajemnie świadczyły w stanie

niezmienionym. Z powyższej regulacji w żaden sposób nie wynika, aby przedsiębiorca mógł żądać od konsumenta, korzystającego z przysługującego mu prawa do odstąpienia od umowy, zwrotu kosztów wykonania instalacji, w oparciu o którą miało odbywać się świadczenie usługi. Konsument jest jedynie zobligowany do zwrotu ewentualnych urządzeń służących do odbioru (dekoder, modem – wręczonych przez przedsiębiorcę), nie może zaś go obciążać zobowiązanie z tytułu kosztów instalacji czy aktywacji zamówionych usług. Z tych bowiem zobowiązań w wypadku odstąpienia od umowy jest on zwolniony.

W wyżej wskazanych przypadkach przepis art. 395§2 k.c. nie ma zastosowania, gdyż kwestia zwrotu świadczeń i wzajemnych zobowiązań została uregulowana w przepisach szczególnych art. 2 ustawy o ochronie praw konsumentów. W konsekwencji nie można także przyjąć, że wobec dokonania czynności faktycznych polegających na montażu instalacji konsument jest bezpodstawnie wzbogacony. Powyższe uregulowania są zgodne z powoływanym przez powodową Spółkę (...) art. 5 ust.2 Dyrektywy 85/577/EWG, który zawiera normy minimalne i nie ma bezpośredniego zastosowania w sprawie wobec implementowania dyrektywy do polskiego porządku prawnego.

W kontekście przedstawionych powyższej rozważań, nie mógł okazać się także zasadny zarzut naruszenia art. 23a ust 1 ustawy o ochronie konkurencji. Działanie Spółki (...) polegające na obciążaniu konsumentów, którzy we właściwym czasie odstąpili od umowy zawartej poza lokalem przedsiębiorstwa, kosztami montażu instalacji było bezprawne, bowiem naruszało przepisy ustawy o ochronie praw konsumentów. W wyniku zaś powyższego bezprawnego działania naruszone zostały zbiorowe interesy konsumentów.

Z tych też względów apelacja powódki jako niezasadna podlegała oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c.

O kosztach procesu za drugą instancję orzeczono na zasadzie odpowiedzialności za wynik sporu stosownie do przepisu art. 98 § 1 i § 3 k.p.c. w związku z art.391 § 1 k.p.c. i § 14 ust. 3 pkt 1 w związku z § 12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. z 2002 r., Nr 163, poz. 1349 ze zm.).